

ТЭКСТ ПА СПЕЦЫЯЛЬНАСЦІ: ПРАБЛЕМЫ ПЕРАКЛАДУ

Крытэрыі перакладу ўяўляюць сабой прынцыпы, якімі кіруюцца ў працэсе перакладчыцкай дзейнасці. Пятрабаванні да дасканаллага перакладу наступныя: перакладзены тэкст павінен аказваць на чытача такое ж уражанне, як і арыгінал. Мы лічым, што для ажыццяўлення ўдалага перакладу неаб-

ходна прытрымлівацца наступных прынцыпаў: 1) імкнуцца да дакладнасці ў перадачы ўнутраных сэнсаў, каб пазбегнуць павярхоўнага падыходу да зместу зыходнага тэксту; 2) імкнуцца да нармалізаванасці мовы перакладу, каб пазбегнуць фармальнага капіравання; 3) імкнуцца да перадачы стылю арыгіналу, каб пазбегнуць скажонага перакладу.

1. Імкненне да дакладнасці перакладу.

На нашу думку, спецыяльныя тэксты, з якімі даводзіцца працаваць, выкладаючы курс «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», патрабуюць асаблівага падыходу пра перакладзе. Па-першае, заўсёды памятаем, што спецыяльны тэкст адметны наборам значнай колькасці тэрмінаў, спецыяльных і агульнанавуковых слоў, «вольнасці» у перакладзе якіх строга забаронены. Па-другое, тэксты прафесійнай накіраванасці аформлены, як правіла, у навуковым стылі. Захаваць стылістычную прыналежнасць перакладаемага тэксту — важная задача, прычым, у нефілагічнай аўдыторыі гэтаму моманту трэба надаваць асаблівую ўвагу.

Разгледзім канкрэтныя прыклады.

Пры працы з тэкстам «Цыталогія» (2 курс біялагічнага факультэта) сустракаем сказ: «Тэрмін “цыталогія” образован из двух греческих слов: *kytos* — *сосуд* и *logos* — *наука*». У навучэнцаў выклікае цяжкасць пераклад слова *сосуд* на беларускую мову. Найбольш спрытныя адразу кідаюцца да камп’ютарнай падказкі і атрымліваюць варыянт *посуд*. Зразумела, што ў прыведзеным рускамоўным прыкладзе *сосуд* разглядаецца як «Трубчатый орган (в животных или растительных организмах), по которому движется жидкое вещество» [1, с. 613], хаця ў цытуемым выданні ёсць і другое азначэнне: «Вместилище для жидкости, газа и т.п.» [1, с. 613]. Камп’ютар, не «ўнікаючы ва ўнутраны сэнс», дакладней у шматзначнасць слова, прапануе такое выйсце: «Тэрмін “цыталогія” утвораны з двух грэчаскіх слоў: *kytos* — *посуд* и *logos* — *наука*». Неспрактыкаваныя навучэнцы вераць дадзеным камп’ютара і выдаюць на-гара суцэльную бязглуздзіцу.

Яшчэ прыклады з гэтага ж тэксту, дзе навучэнцы ў абодвух сказах («Цитология — это биологическая наука, которая изучает строение, функции, индивидуальное развитие и эволюцию клеток» і «С помощью этого микроскопа Ф. Стелуччи в 1625 году обнаружил фасеточное строение глаза пчелы») «спатыкаюцца» на слове *строение*, а камп’ютар у гэтым выпадку падае ім варыянт *будынак*. На выхадзе і атрымалі *будынак клетак* і *фасеткавы будынак вока пчалы*. Парушаны тут не толькі «ўнутраны сэнс», але і наогул прадэманстраваны павярхоўны падыход да перакладу тэксту па спецыяльнасці.

2. Імкненне да нармалізаванасці мовы перакладу, каб пазбегнуць фармальнага капіравання.

Перакладзены тэкст павінен быць напісаны правільнай, выразнай і зразумелай для таго, хто чытае, мовай. Для таго, каб гэтага дасягнуць, трэба адыходзіць ад «літарнага» № перакладу, пазбягаць капіравання граматычных форм зыходнага тэксту. Не ўлічваючы моўную сітуацыю ў кантэксце

арыгіналу, перакладчык можа сказаць сапраўдны яго сэнс і парушыць логіку выкладання.

Звернемся зноў да ўзгаданага вышэй тэксту «Цытологія». У яго рускай варыяцыі ёсць сказ, які мы ўжо цытавалі з іншай нагоды, «С помощью этого микроскопа Ф. Стелуччи в 1625 году обнаружил фасеточное строение глаза пчелы». У перакладным варыянце некаторых прац гэты сказ выглядае так: «З дапамогай гэтага мікраскопу Ф. Стэлуччы ў 1625 годзе выявіў фасеткавую будову вочы пчалы». Як бачым, зыходная граматычная форма назоўніка *глаза* ў рускай варыяцыі мае форму роднага склону адзіночнага ліку і менавіта націск адрознівае гэты ўзор ад іншай граматычнай формы *глазá* (множны лік, назоўны склон), але ў такіх «нюансах» моўнай аманіміі камп'ютар не паглыбляецца (ды і не можа гэтага зрабіць), а не вельмі спрактыкаваныя навучэнцы ўспрымаюць усе камп'ютарныя выкладкі за «чыстую манету» і лянуюцца нават лішні раз зазірнуць у той ці іншы акадэмічны слоўнік.

Прыклад з тэксту «Эндогенные включения»: «Например, в цитоплазме животной клетки часто формируются включения гликогена, который используется как источник вещества и энергии при делении...». У беларускім варыянце маем: «Напрыклад, у цытаплазме жывёльнай клеткі часта фарміруюцца ўключэнні глікагену, якія выкарыстоўваецца як крыніца рэчывы і энергіі пры дзяленні...». Відавочна, што граматычная форма назоўніка *вещества* ў рускай варыяцыі мае форму роднага склону адзіночнага ліку, а студэнт (ці камп'ютар) «спісаў» яго ў форме назоўніка назоўнага склону множнага ліку, выдаўшы беларускі варыянт *рэчывы*, не звярнуўшы ўвагу пры гэтым ні на правільнасць граматычнай формы, ні на тое, што ў сказе парушаны сэнс апавядання.

3. Імкненне да перадачы стылю арыгіналу, каб пазбегнуць скажонага перакладу.

Магчыма, што прыведзены намі пастулат больш значны пры патрабаваннях, якія ставяцца пры перакладзе тэксту мастацкага, тым не менш, тэксты спецыяльныя таксама павінны захаваць у перакладзеным варыянце стыль арыгіналу.

Вышэй намі ўжо адзначалася, што тэксты па спецыяльнасці часцей за ўсё падаюцца ў навуковым стылі. Спецыфіка тут, перш за ўсё, у лексіцы, якая выкарыстана. Перавага аддаецца, безумоўна, тэрміналагічнай, спецыяльнай і агульнанавуковай.

Звернемся да прыкладаў. Рускамоўны варыянт сказа з тэксту «Эндогенные включения» «Морфология включений растительной клетки, содержащих крахмал и другие углеводы, в значительной мере видоспецифична» атрымаў у беларускай інтэрпрэтацыі такі выгляд: «Марфалогія ўключэнняў расліннай клеткі, якія змяшчаюць крухмал і іншыя вугляводы, у значнай меры адрозная». «Прэтэнзіі» тут можна выказаць дзеяслову *змяшчаюць* і прыметніку *адрозная*. Каб захаваць агульную (навуковую) канву апавядання, на наш погляд, больш дарэчнымі тут былі б *утрымліваюць* і *відаспецыфічная*, таму што, імкнучыся захаваць стыль арыгіналу, мы не павінны ўводзіць у тэкст

залішнюю колькасць агульнаўжывальных слоў, а па-другое, *відаспецыфічнасць* больш адпавядае глыбіні сэнсу ўсяго сказа, чым *адрознасць*.

Руская версія сказа «*Основным местом депонирования липидов у животных являются специализированные клетки — липоциты*» у перакладзе гучыць так: «*Асноўным месцам назапашвання ліпідаў у жывёлін з'яўляюцца спецыялізаваныя клеткі — ліпацыты*». Лічым, што захаванне лацінскага *дэтаніравання* больш адпавядае сэнсу сказа, зместу тэксту і навуковаму стылю выказвання, чым агульнаўжывальнае *назапашванне*.

Робячы пэўныя высновы з вышэйсказанага, можна сцвярджаць, што пераклад уяўляе сабой «другасную» творчасць. Прырода перакладу дваістая: з аднаго боку, перакладчык знаходзіцца ў залежнасці ад зместу, моўных форм і стылю зыходнага тэксту; з другога боку, у дзейнасці перакладчыка неабходна і пэўная творчасць, каб ізноў у поўнай меры выказаць, узнавіць змест і стыль арыгіналу, прытрымліваючыся пры гэтым нормаў мовы, на якую ідзе пераклад.

ЛІТАРАТУРА

1. Ожегов, С.И. Словарь русского языка. 19-е изд. — М., 1987.